

Δράσεις Ενεργού Πολίτη στην Τοπική Ιστορία και Τοπική Γεωγραφία

<https://act.digitalschool.gov.gr/>

Αναλυτικός Οδηγός Ερωτήσεων και Απαντήσεων

1. Γενικό Πλαίσιο και Φιλοσοφία

Οι δράσεις Τοπικής Ιστορίας και Τοπικής Γεωγραφίας αποτελούν μια στοχευμένη παιδαγωγική πρωτοβουλία, με σαφή προσανατολισμό στη βιωματική και διερευνητική προσέγγιση της μάθησης. Η φιλοσοφία τους εδράζεται στην πεποίθηση ότι ο «τόπος» –το άμεσο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον των μαθητών/τριών– αποτελεί ένα ζωντανό εργαστήριο μάθησης. Μέσα από αυτές τις δράσεις, οι μαθητές/τριες μαθαίνουν για την ιστορία και τη γεωγραφία του τόπου τους και ταυτόχρονα γίνονται ενεργοί/ές ερευνητές/τριες της κοινότητάς τους, συνδέοντας το τοπικό με το εθνικό και το παγκόσμιο, και αναπτύσσοντας δεξιότητες, στάσεις και αξίες που θεμελιώνουν την ιδιότητα του ενεργού και υπεύθυνου πολίτη.

1.1. Τι είναι οι δράσεις Τοπικής Ιστορίας και Τοπικής Γεωγραφίας στο πλαίσιο των Δράσεων Ενεργού Πολίτη;

Οι δράσεις Τοπικής Ιστορίας και Τοπικής Γεωγραφίας εντάσσονται οργανικά στο πλαίσιο των υφιστάμενων γνωστικών αντικειμένων της Ιστορίας και της Γεωγραφίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και της Ιστορίας και Γεωλογίας-Γεωγραφίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και ως εκ τούτου δεν αποτελούν διακριτά ή ξεχωριστά μαθήματα στο ωρολόγιο πρόγραμμα. Σκοπός τους είναι να αναδείξουν συστηματικά την τοπική διάσταση της γνώσης, ενθαρρύνοντας τους/τις μαθητές/τριες να διερευνήσουν τον τόπο τους και να παρέμβουν για τη βελτίωσή του. Παράλληλα, οι δράσεις αυτές συνδέονται άμεσα με τις σύγχρονες παγκόσμιες προκλήσεις, καθώς σχεδιάζονται σε συνάρτηση με τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, προσδίδοντας στη μάθηση ένα πλαίσιο κοινωνικής ευθύνης και παγκόσμιας συνείδησης.

1.2. Ποιος είναι ο παιδαγωγικός τους στόχος;

Ο παιδαγωγικός στόχος των δράσεων είναι πολυεπίπεδος και αποσκοπεί στη συνολική καλλιέργεια των μαθητών/τριών. Συγκεκριμένα, στοχεύει:

- **Στην ανάπτυξη ιστορικής συνείδησης:** Οι μαθητές/τριες μαθαίνουν να συνδέουν την ιστορία του τόπου τους με την εθνική και την παγκόσμια ιστορία, καλλιεργώντας κριτική σκέψη και εθνική αυτογνωσία.
- **Στην κατανόηση της σχέσης ανθρώπου-χώρου:** Διερευνούν πώς οι ιδιαιτερότητες του τόπου επηρέασαν τους ανθρώπους και την ιστορία τους, κατανοώντας τις σύνθετες αλληλεπιδράσεις μεταξύ φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.
- **Στην ευαισθητοποίηση για σύγχρονες προκλήσεις:** Μέσα από τη μελέτη του παρελθόντος και του παρόντος του τόπου τους, οι μαθητές/τριες διαμορφώνουν μια πιο κατανοητή εικόνα για τον κόσμο, υιοθετούν νέες στάσεις και εκδηλώνουν ενδιαφέρον για την επίλυση σύγχρονων προβλημάτων.
- **Στην καλλιέργεια της ιδιότητας του ενεργού πολίτη:** Η διαδικασία αυτή τους ωθεί να αναλάβουν δράση για τη φροντίδα και τη βελτίωση της κοινότητάς τους.

1.3. Γιατί ο «τόπος» αποτελεί κεντρικό άξονα μάθησης;

Ο «τόπος» και οι «άνθρωποι» αποτελούν το κεντρικό δίπολο έρευνας για τις δράσεις αυτές. Ο τόπος εκτός από ιστορικό και γεωγραφικό χαρακτηριστικό, αποτελεί ένα δυναμικό πεδίο όπου η ιστορία, ο πολιτισμός, η κοινωνία και το περιβάλλον αλληλεπιδρούν. Η εκπαίδευση που βασίζεται στον τόπο προσφέρει πολλαπλά οφέλη:

- **Παρέχει αυθεντικές και βιωματικές εμπειρίες μάθησης:** Οι μαθητές/τριες μαθαίνουν ερευνώντας πραγματικά ζητήματα της κοινότητάς τους.
- **Ενισχύει την αίσθηση του «ανήκειν»:** Η βαθύτερη γνώση και κατανόηση του τόπου τους αναπτύσσει ισχυρότερους δεσμούς με την κοινότητα.
- **Δημιουργεί δέσμευση για δράση:** Ο σεβασμός που καλλιεργείται για το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον οδηγεί σε μια ισχυρή δέσμευση για τη φροντίδα και προστασία του.

1.4. Ποια είναι τα μαθησιακά και κοινωνικά οφέλη για τους μαθητές και τις μαθήτριες;

Η ενεργός συμμετοχή των μαθητών/τριών στις δράσεις Τοπικής Ιστορίας και Τοπικής Γεωγραφίας αποφέρει σημαντικά οφέλη σε γνωστικό, κοινωνικό και προσωπικό επίπεδο:

- **Ανάπτυξη ερευνητικών δεξιοτήτων:** Οι μαθητές/τριες μαθαίνουν να εντοπίζουν, να επιλέγουν, να αξιολογούν κριτικά και να αξιοποιούν ποικίλες πηγές πληροφόρησης (π.χ. αρχειακό υλικό, προφορικές μαρτυρίες, μνημεία) για να διερευνήσουν ένα θέμα.

- **Κατανόηση του περιβάλλοντος:** Νοηματοδοτούν το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, κατανοούν γιατί έχει τη σημερινή του μορφή και εντάσσονται δημιουργικά σε αυτό.
- **Ενεργός συμμετοχή:** Ενθαρρύνονται να συμμετέχουν ενεργά και δημιουργικά σε δράσεις που στοχεύουν στη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτισμικής φυσιογνωμίας του τόπου τους.
- **Σεβασμός και εκτίμηση:** Αναπτύσσουν σεβασμό και εκτίμηση για τις συλλογικές προσπάθειες των ανθρώπων που έζησαν στην περιοχή τους, καθώς και για την αξία του τοπικού φυσικού και ιστορικού περιβάλλοντος.
- **Ιστορική και γεωγραφική σύνδεση:** Μαθαίνουν να συσχετίζουν την ιστορία και τη γεωγραφία του τόπου τους με την ευρύτερη εθνική και παγκόσμια ιστορία και γεωγραφία, αντιλαμβανόμενοι τη θέση τους μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο.

2. Το ιστορικό διαμόρφωσης των Δράσεων

Η φιλοσοφία και ο σχεδιασμός των δράσεων Τοπικής Ιστορίας και Τοπικής Γεωγραφίας αποτελούν πρωτοβουλία του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού (ΥΠΑΙΘΑ), η οποία συντονίζεται από επιστημονική και διοικητική ομάδα του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) και υλοποιείται σε συνεργασία με τις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης της χώρας.

2.1. Ποια ανάγκη οδήγησε στον σχεδιασμό των δράσεων;

Οι δράσεις σχεδιάστηκαν για να απαντήσουν στην ανάγκη ενίσχυσης της μελέτης της Τοπικής Ιστορίας και της Τοπικής Γεωγραφίας μέσα στο σχολικό περιβάλλον. Η βασική επιδίωξη ήταν η ενθάρρυνση των μαθητών/τριών να ανακαλύψουν τη γνώση με έναν διερευνητικό και βιωματικό τρόπο. Ο σχεδιασμός τους αποσκοπούσε στη σύνδεση και τη μελέτη του τοπικού περιβάλλοντος με σύγχρονες προκλήσεις, όπως αυτές αποτυπώνονται στους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, καλλιεργώντας έτσι και την ενεργό πολιτειότητα.

2.2. Ποια ήταν η πορεία του έργου;

Ο σχεδιασμός των δράσεων τοπικής ιστορίας και τοπικής γεωγραφίας δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί χωρίς την ενεργή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας. Για το σκοπό αυτό, το ΥΠΑΙΘΑ, μετά από σχετική εισήγηση του ΙΕΠ, εξέδωσε την εγκύκλιο-πρόσκληση (Αρ. Πρωτ. 36085/ΓΔ4, με ημερομηνία 01-04-2025) προς όλες τις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης της χώρας. Με αυτόν τον τρόπο, τέθηκε το πλαίσιο και δόθηκε το έναυσμα για την ανάπτυξη και υποβολή των σχεδίων δράσης από τις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης.

Το ΙΕΠ διαμόρφωσε το πλαίσιο που αξιοποιήθηκε από τις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης, παρέχοντας κατευθύνσεις και επιστημονική θεμελίωση για την πρωτοβουλία. Στη

συνέχεια, διοργάνωσε δύο διαδικτυακές συναντήσεις εργασίας με τους/τις εκπονητές/τριες για την ποιοτική καθοδήγησή τους, ανέλαβε την επιμέλεια καθώς και την τελική ενσωμάτωση των εγκεκριμένων προτάσεων στην κεντρική ψηφιακή πλατφόρμα των Δράσεων Ενεργού Πολίτη (<https://act.digitalschool.gov.gr/>).

2.3. Πώς οργανώθηκε η διαδικασία συλλογής και επεξεργασίας των προτάσεων;

Η διαδικασία οργανώθηκε με δομημένα και σαφή βήματα, διασφαλίζοντας τη συστηματική συλλογή και επεξεργασία των προτάσεων από όλη τη χώρα:

- **Πρόσκληση Υποβολής:** Το ΥΠΑΙΘΑ απηύθυνε πρόσκληση προς όλες τις Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας.
- **Κατάθεση Προτάσεων:** Κάθε Διεύθυνση Εκπαίδευσης κλήθηκε να αναπτύξει και να καταθέσει δύο σχέδια δράσεων (ένα για την Τοπική Ιστορία και ένα για την Τοπική Γεωγραφία) μέσω ειδικής πλατφόρμας του ΙΕΠ.
- **Κοινοποίηση στο ΙΕΠ:** Οι υποβληθείσες προτάσεις κοινοποιήθηκαν στο ΙΕΠ, το οποίο ανέλαβε τον συντονισμό για την περαιτέρω επεξεργασία και την τελική τους ένταξη στην ψηφιακή πλατφόρμα.

2.4. Ποιος ήταν ο ρόλος των συναντήσεων με τους/τις εκπονητές/τριες;

Το ΙΕΠ διοργάνωσε δύο διαδικτυακές συναντήσεις εργασίας με τους/τις εκπονητές/τριες των σχεδίων δράσης από τις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης. Ο σκοπός αυτών των συναντήσεων ήταν πολυδιάστατος:

- Να παρουσιαστεί αναλυτικά το παιδαγωγικό και μεθοδολογικό πλαίσιο των δράσεων.
- Να γίνει συλλογική επιμέλεια της δομής και του περιεχομένου των ήδη υποβληθέντων σχεδίων μέσα από ομάδες εργασίας.
- Να υπάρξει συντονισμός και να δοθούν οι τελικές κατευθύνσεις, ώστε οι δράσεις που θα υποβληθούν οριστικά να έχουν υψηλή ποιότητα και παιδαγωγική αρτιότητα.

2.5. Πώς προέκυψε η τελική μορφή των δράσεων και των κατευθύνσεων εφαρμογής;

Η τελική μορφή των δράσεων και των οδηγιών εφαρμογής τους είναι το προϊόν μιας ολοκληρωμένης και συνεργατικής διαδικασίας. Η διαδικασία αυτή βασίστηκε στην επιστημονική εισήγηση του ΙΕΠ, ενεργοποίησε τις εκπαιδευτικές κοινότητες σε τοπικό επίπεδο μέσω των Διευθύνσεων Εκπαίδευσης για την υποβολή προτάσεων, και ολοκληρώθηκε με την ποιοτική επεξεργασία, την επιμέλεια και τον κεντρικό συντονισμό από το ΙΕΠ. Αυτή η προσέγγιση διασφαλίζει ότι οι δράσεις είναι ταυτόχρονα επιστημονικά τεκμηριωμένες, παιδαγωγικά κατάλληλες και πρακτικά εφαρμόσιμες.

Αυτή η δομημένη διαδικασία σχεδιασμού και επιμέλειας διασφαλίζει την παιδαγωγική και αναλυτική αρτιότητα των δράσεων, επιτρέποντας την ομαλή ενσωμάτωσή τους στο επίσημο εκπαιδευτικό πλαίσιο της χώρας.

3. Παιδαγωγικό και Αναλυτικό Πλαίσιο

Η ένταξη των δράσεων Τοπικής Ιστορίας και Τοπικής Γεωγραφίας στο επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών είναι ουσιαστική. Η θεσμική ενσωμάτωση διασφαλίζει την παιδαγωγική τους εγκυρότητα, τη συνάφειά τους με τους ευρύτερους εκπαιδευτικούς στόχους και τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα καθώς και την αρμονική τους σύνδεση με την καθημερινή διδακτική πράξη. Παρέχει στους/στις εκπαιδευτικούς ένα σαφές πλαίσιο αναφοράς για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των δράσεων, καθιστώντας τις αναπόσπαστο μέρος της μαθησιακής διαδικασίας.

3.1. Πώς εντάσσονται οι δράσεις στα Προγράμματα Σπουδών Ιστορίας και Γεωγραφίας;

Οι δράσεις λειτουργούν εντός των ισχυόντων και των νέων Προγραμμάτων Σπουδών, αξιοποιώντας το περιεχόμενό τους, όπου περιγράφεται σαφώς η μελέτη του τοπικού στοιχείου.

3.1.1. Στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση:

3.1.1.1. Ιστορία: Τόσο στο ισχύον (ΦΕΚ Β΄ 1963/2021) όσο και στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών (ΦΕΚ Β΄ 507/2023) επιδιώκεται ρητά η εξοικείωση των μαθητών/τριών με την ιστορία του τόπου τους. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα εφαρμογής του ισχύοντος Προγράμματος Σπουδών αποτελεί η 6η διδακτική ενότητα στο σχολικό βιβλίο της Ιστορίας της Δ΄ Δημοτικού, η οποία είναι αφιερωμένη σε Θέματα Τοπικής Ιστορίας και καλεί τους μαθητές και τις μαθήτριες να ερευνήσουν, να εκτιμήσουν και να συνδέσουν την τοπική με τη γενική ιστορία.

3.1.1.2. Γεωγραφία: Οι μαθητές/τριες μελετούν τον τόπο τοπικά και παγκόσμια, κατανοώντας τις αλληλεπιδράσεις ανθρώπου και περιβάλλοντος στη γειτονιά, τον δήμο και ευρύτερα.

3.1.2. Στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση:

3.1.2.1. Ιστορία: Η Τοπική Ιστορία εντάσσεται ως αναπόσπαστο τμήμα της Γενικής Ιστορίας. Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών (ΦΕΚ Β΄ 217/2023) ενθαρρύνει ενεργά τη σύνδεση του μαθήματος με την Τοπική Ιστορία, είτε μέσω σχεδίων εργασίας (projects) είτε μέσω πολιτιστικών προγραμμάτων και εκπαιδευτικών επισκέψεων σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους.

3.1.2.2. Γεωλογία - Γεωγραφία: Η φιλοσοφία συνεχίζεται με την εξέταση των χαρακτηριστικών των τόπων και των αλλαγών στην ανθρωπογεωγραφία της Ελλάδας, διερευνώντας οικολογικά ζητήματα μέσα από διαθεματικά σχέδια εργασίας.

3.2. Αποτελούν οι δράσεις τοπικής ιστορίας και τοπικής γεωγραφίας ξεχωριστό μάθημα;

Η Τοπική Ιστορία δεν αποτελεί διακριτό μάθημα και το ίδιο ισχύει για την Τοπική Γεωγραφία. Και οι δύο προσεγγίζονται αποκλειστικά στο πλαίσιο της διδασκαλίας των υφιστάμενων μαθημάτων της Ιστορίας και της Γεωγραφίας/Γεωλογίας-Γεωγραφίας αντίστοιχα.

3.3. Πώς συνδέονται με τα Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα του Προγράμματος Σπουδών των Δράσεων Ενεργού Πολίτη;

Η σύνδεση με τα Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα (ΠΜΑ) του Προγράμματος Σπουδών των Δράσεων Ενεργού Πολίτη είναι ευέλικτη. Σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σπουδών «Δράσεις Ενεργού Πολίτη» του Νηπιαγωγείου, του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου (ΦΕΚ Β΄ 6048/2024) «Παρά την κατανομή των μαθησιακών αποτελεσμάτων σε τέσσερα (4) ηλικιακά επίπεδα, αυτά μπορούν να εφαρμοστούν σε δράσεις οποιασδήποτε ηλικιακής ομάδας», προσαρμόζοντας το περιεχόμενό τους στα χαρακτηριστικά της κάθε δράσης. Θεωρείται, ωστόσο, ιδιαίτερα σημαντικό οι δράσεις να συνδέονται με το Πρόγραμμα Σπουδών και τους στόχους του συγκεκριμένου μαθήματος στο πλαίσιο του οποίου υλοποιούνται, ώστε να ενισχύεται η συνοχή της διδασκαλίας.

3.4. Ποια είναι η σχέση τους με τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης;

Οι δράσεις έχουν ισχυρό προσανατολισμό προς τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης. Μάλιστα, στις περισσότερες περιπτώσεις, μια δράση μπορεί να υπηρετεί και είναι σημαντικό να υπηρετεί περισσότερους από έναν στόχους ταυτόχρονα, αναδεικνύοντας τη διασυνδεσιμότητα των σύγχρονων προκλήσεων.

Για παράδειγμα, μια δράση δενδροφύτευσης στο πλαίσιο της Τοπικής Γεωγραφίας μπορεί να συνδέεται άμεσα με:

- τον Στόχο 15: Ζωή στη στεριά
- τον Στόχο 13: Δράση για το κλίμα
- τον Στόχο 4: Ποιοτική Εκπαίδευση
- τον Στόχο 11: Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες (εάν η δενδροφύτευση γίνεται σε περιαστικό δάσος).

Αυτό το ολοκληρωμένο παιδαγωγικό πλαίσιο μετασχηματίζει την εκπαιδευτική διαδικασία, αναδιαμορφώνοντας τους ρόλους και καλώντας εκπαιδευτικούς και

μαθητές/τριες να εμπλακούν σε νέες, ενεργητικές και συνεργατικές δράσεις με σκοπό τη μάθηση.

4. Ρόλοι εκπαιδευτικών και μαθητών/τριών

Οι δράσεις Τοπικής Ιστορίας και Τοπικής Γεωγραφίας μπορούν να ενισχύσουν ένα δυναμικό, μαθητοκεντρικό και συνεργατικό μοντέλο μαθησιακής εμπειρίας. Σε αυτό το πλαίσιο, η μάθηση γίνεται μια κοινή διαδικασία ανακάλυψης, όπου οι ρόλοι εκπαιδευτικών και μαθητών/τριών επαναπροσδιορίζονται.

4.1. Ποιος είναι ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού στις δράσεις;

Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού μετασχηματίζεται. Το έγγραφο της πρόσκλησης περιγράφει τον/την εκπαιδευτικό ως «**έμπειρο/η συνεργάτη/τιδα και συνερευνητή/τρια**» των μαθητών/τριών. Ο/Η εκπαιδευτικός δεν παρέχει έτοιμες απαντήσεις, αλλά θέτει ερωτήματα, προσφέρει τα κατάλληλα εργαλεία, υποστηρίζει τις ερευνητικές προσπάθειες των μαθητών/τριών, τους/τις ενθαρρύνει και τους/τις βοηθά να οργανώσουν τη δράση τους και να ερμηνεύσουν τα ευρήματά τους.

4.2. Ποιος είναι ο ρόλος των μαθητών/τριών;

Οι μαθητές αναλαμβάνουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο στη μαθησιακή διαδικασία. Είναι οι «άμεσα συμμετοχοί στην ερευνητική διαδικασία και δράση». Σε συνεργασία με τους/τις εκπαιδευτικούς τους, οι μαθητές/τριες μπορούν να επιλέγουν το θέμα της δράσης που τους/τις ενδιαφέρει και σχεδιάζουν ενεργά όλες τις φάσεις υλοποίησής της, από την αρχική διερεύνηση και τη μελέτη πεδίου μέχρι την τελική διάχυση των αποτελεσμάτων. Αυτή η ενεργός εμπλοκή προσφέρει πολύτιμες εμπειρίες μάθησης και τους/τις καθιστά υπεύθυνους/ες για την πορεία της.

4.3. Πώς αλλάζει το μοντέλο διδασκαλίας και μάθησης;

Το μοντέλο διδασκαλίας και μάθησης ενισχύει την πρακτική εφαρμογή και την ανακάλυψη. Τα βασικά χαρακτηριστικά του είναι:

- **Διερευνητικό:** Οι μαθητές/τριες μαθαίνουν μέσα από την έρευνα, τη διατύπωση ερωτημάτων και την αναζήτηση τεκμηριωμένων απαντήσεων.
- **Βιωματικό:** Η γνώση αποκτάται μέσα από άμεσες, αυθεντικές εμπειρίες, όπως συνεντεύξεις, επισκέψεις σε τοποθεσίες ενδιαφέροντος και εργασία πεδίου.
- **Συνεργατικό:** Οι μαθητές/τριες εργάζονται σε ομάδες, μαθαίνοντας να συνεργάζονται, να επικοινωνούν και να επιλύουν προβλήματα από κοινού.
- **Μετασχηματιστικό:** Οι μαθητές/τριες αξιοποιούν τις γνώσεις από τη διερεύνηση, προκειμένου να σχεδιάσουν και υλοποιήσουν παρεμβάσεις στην τοπική κοινωνία και στο τοπικό περιβάλλον.

Σε αυτό το πλαίσιο, ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως σχεδιαστής/τρια της μαθησιακής εμπειρίας, μέσω της οποίας διευκολύνεται η διαδικασία ανακάλυψης, ενώ οι μαθητές/τριες μαθαίνουν ενεργητικά τη γνώση, αναπτύσσοντας παράλληλα κριτική σκέψη και δεξιότητες του 21ου αιώνα.

5. Σχεδιασμός και Θεσμική Υποστήριξη

Η ομαλή και αποτελεσματική υλοποίηση των δράσεων σε εθνική κλίμακα προϋποθέτει ένα ισχυρό και σαφές θεσμικό πλαίσιο. Η κεντρική καθοδήγηση από το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού και το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, σε συνδυασμό με την αποκεντρωμένη υποστήριξη σε τοπικό επίπεδο, δημιουργούν ένα υποστηρικτικό οικοσύστημα που ενδυναμώνει τους εκπαιδευτικούς και διασφαλίζει την ποιότητα των δράσεων.

5.1. Ποια είναι η θεσμική πρωτοβουλία του ΥΠΑΙΘΑ και του ΙΕΠ;

Η θεσμική πρωτοβουλία περιλαμβάνει την πρόσκληση προς όλες τις Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας. Με την εγκύκλιο αυτή, κλήθηκαν οι Διευθύνσεις Εκπαίδευσης να αναπτύξουν και να υποβάλουν συγκεκριμένα σχέδια δράσεων Τοπικής Ιστορίας και Τοπικής Γεωγραφίας, παρέχοντας έτσι το πλαίσιο για την εφαρμογή τους, ως μέρος του ισχύοντος προγράμματος σπουδών Δράσεις Ενεργού Πολίτη.

5.2. Ποια ήταν/είναι η διαδικασία υποβολής δράσεων από τις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης;

Η διαδικασία υποβολής ήταν/είναι συγκεκριμένη και χρονικά οριοθετημένη. Κάθε Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ανέπτυξε και κατέθεσε δύο (2) ολοκληρωμένα σχέδια δράσεων:

- Ένα σχέδιο δράσης Τοπικής Ιστορίας.
- Ένα σχέδιο δράσης Τοπικής Γεωγραφίας.

Η κατάθεση των προτάσεων αυτών πραγματοποιήθηκε στα τέλη του σχολικού έτους 2024-2025.

5.3. Ποιος είναι ο ρόλος του ΙΕΠ;

Το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής έχει την επιστημονική ευθύνη και τον συντονισμό της διαδικασίας. Συγκεκριμένα, το ΙΕΠ είναι υπεύθυνο για:

- Την αρχική επιστημονική εισήγηση που θεμελίωσε την παιδαγωγική αξία και τη σκοπιμότητα των δράσεων.
- Την παροχή της ψηφιακής πλατφόρμας για την οργανωμένη υποβολή των προτάσεων από τις Διευθύνσεις.

- Τον συντονισμό της διαδικασίας επιμέλειας των υποβληθέντων δράσεων, διασφαλίζοντας την ποιότητα και τη συνέφειά τους με το θεσμικό πλαίσιο.
- Την τελική ένταξη των εγκεκριμένων δράσεων στην κεντρική ψηφιακή πλατφόρμα των Δράσεων Ενεργού Πολίτη, καθιστώντας τις προσβάσιμες σε όλη την εκπαιδευτική κοινότητα.

5.4. Ποιοι φορείς υποστηρίζουν τους εκπαιδευτικούς κατά την υλοποίηση;

Η ανάπτυξη των σχεδίων δράσης σε επίπεδο Διεύθυνσης Εκπαίδευσης πραγματοποιείται με την ευθύνη των Εποπτών/τριών Ποιότητας της Εκπαίδευσης. Πέραν αυτού, οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητικές ομάδες μπορούν να αξιοποιήσουν το δομημένο πλέγμα υποστήριξης που υπάρχει σε τοπικό επίπεδο. Η υποστήριξη αυτή μπορεί να ολοκληρωθεί με τη διοργάνωση ημερίδων ενημέρωσης και εργαστηρίων σε επίπεδο σχολικής μονάδας, διεύθυνσης εκπαίδευσης ή και ομάδων σχολείων.

6. Πρακτικά Ερωτήματα Υλοποίησης

6.1. Είναι υποχρεωτικές οι δράσεις Τοπικής Ιστορίας και Τοπικής Γεωγραφίας;

Η υλοποίηση των δράσεων είναι υποχρεωτική, βάσει του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου. Συγκεκριμένα, σε κάθε σχολική μονάδα (Δημοτικό και Γυμνάσιο) υλοποιείται υποχρεωτικά:

- μία (1) δράση Τοπικής Ιστορίας και
- μία (1) δράση Τοπικής Γεωγραφίας

ανά σχολικό έτος. Η επιλογή της τάξης στην οποία θα υλοποιηθούν οι δράσεις αυτές γίνεται από τη σχολική μονάδα, με βάση παιδαγωγικά κριτήρια και τα ισχύοντα Προγράμματα Σπουδών.

6.2. Πόσες ώρες διαρκεί μια δράση και μπορεί να επεκταθεί;

Η βασική χρονική διάρκεια κάθε δράσης είναι δέκα (10) διδακτικές ώρες. Οι ώρες αυτές αξιοποιούνται από τον συνολικό χρόνο διδασκαλίας ενός συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου (π.χ. από τις ώρες της Γεωγραφίας της Ε' Δημοτικού).

Ωστόσο, η διάρκεια αυτή μπορεί να επεκταθεί ευέλικτα. Συγκεκριμένα:

- Για τη φάση της διερεύνησης (π.χ. εργασία πεδίου σε ένα οικοσύστημα), μπορεί να αξιοποιηθεί ο διδακτικός χρόνος που προβλέπεται για εκπαιδευτικές επισκέψεις.
- Για τη φάση της διάχυσης των αποτελεσμάτων (π.χ. οργάνωση έκθεσης), μπορεί να αξιοποιηθεί ο χρόνος που διατίθεται για σχολικές εκδηλώσεις, εντός ή εκτός ωρολογίου προγράμματος.

6.3. Μπορεί μια δράση να συνδέεται με περισσότερους από έναν στόχους;

Ναι, και μάλιστα αυτό αποτελεί τον κανόνα. Στις περισσότερες περιπτώσεις, μια καλά σχεδιασμένη δράση υπηρετεί ταυτόχρονα πολλαπλούς στόχους βιώσιμης ανάπτυξης, αναδεικνύοντας τον ολιστικό και διασυνδεδεμένο χαρακτήρα των σύγχρονων κοινωνικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων.

6.4. Πρέπει να εφαρμόζονται αυτούσιες οι προτεινόμενες δράσεις;

Οι δράσεις τοπικής ιστορίας και τοπικής γεωγραφίας που είναι αναρτημένες στην ψηφιακή πλατφόρμα λειτουργούν ως προτεινόμενες καλές πρακτικές και παραδείγματα των διευθύνσεων εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές έχουν την ευελιξία να τις προσαρμόσουν στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα της δικής τους τάξης και της τοπικής τους κοινότητας.

Το σημαντικότερο στοιχείο, είναι η συμμετοχή και η συνεργασία των μαθητών/τριών καθώς και η επίτευξη των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων. Ως εκ τούτου η προσαρμογή των δράσεων και ο σχεδιασμός των φάσεων υλοποίησής της είναι σημαντικό να εμπλέκει και τους/τις μαθητές/τριες, σε συνεργασία πάντα με τους/τις εκπαιδευτικούς τους.

7. Συμμετοχή, Συνεργασίες και Τεκμηρίωση

Η μεγιστοποίηση του παιδαγωγικού οφέλους των δράσεων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την καθολική συμμετοχή, την ενθάρρυνση των συνεργασιών και τη συστηματική τεκμηρίωση της μαθησιακής πορείας. Αυτές οι πτυχές αποτελούν ουσιαστικά στοιχεία που μετατρέπουν μια σχολική δραστηριότητα σε μια δυναμική και κοινοτική μαθησιακή εμπειρία, της οποίας ο αντίκτυπος μπορεί να διαχυθεί και να αξιοποιηθεί ευρύτερα.

7.1. Ποιοι/ες μαθητές/τριες συμμετέχουν στις δράσεις;

Η συμμετοχή είναι καθολική. Σύμφωνα με την ισχύουσα Υπουργική Απόφαση, όλοι και όλες οι μαθητές και οι μαθήτριες κάθε σχολικού τμήματος, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης (Νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο), υλοποιούν δράσεις ενεργού πολίτη. Αυτό διασφαλίζει ότι κανένας μαθητής και καμία μαθήτρια δεν εξαιρείται από αυτή την πολύτιμη μαθησιακή εμπειρία.

7.2. Μπορούν να συνεργαστούν διαφορετικά τμήματα ή τάξεις;

Ναι, η συνεργασία όχι μόνο επιτρέπεται αλλά και συνιστάται. Παρόλο που η αρχική απόφαση για το περιεχόμενο μιας δράσης μπορεί να λαμβάνεται και προτείνεται να λαμβάνεται σε επίπεδο τμήματος (μαθητικής ομάδας), η υλοποίηση της ίδιας δράσης από όλα τα τμήματα της ίδιας τάξης ή η συνεργασία μεταξύ τμημάτων διαφορετικών τάξεων μπορεί να ενισχύσει σημαντικά τον αντίκτυπο και την εμβέλεια του εγχειρήματος, προωθώντας μια κουλτούρα συνεργασίας σε ολόκληρη τη σχολική μονάδα.

7.3. Πού αναρτάται και πώς τεκμηριώνεται το υλικό των δράσεων;

Η διάχυση και η τεκμηρίωση των δράσεων ακολουθούν δύο βασικές, συμπληρωματικές οδούς:

- **Ανάρτηση για Διάχυση:** Συνιστάται η ανάρτηση των δράσεων (σχεδιασμός, υλικό, αποτελέσματα) στην ιστοσελίδα του σχολείου. Αυτό επιτρέπει τη διάχυση των καλών πρακτικών στην ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα αλλά και στην τοπική κοινωνία, ενισχύοντας τη σύνδεση σχολείου-κοινότητας.
- **Τεκμηρίωση Μαθησιακής Πορείας:** Η τήρηση τεκμηρίων (π.χ. φωτογραφίες, συνεντεύξεις, φύλλα εργασίας) σε μορφή e-portfolio για κάθε ομάδα (τμήμα ή τάξη) είναι προαιρετική. Αποτελεί, ωστόσο, ένα εξαιρετικό εργαλείο για την παρακολούθηση της προόδου και τον αναστοχασμό πάνω στη μαθησιακή διαδικασία.

7.4. Πώς αξιοποιούνται οι δράσεις στην αυτοαξιολόγηση της σχολικής μονάδας;

Οι δράσεις ενεργού πολίτη μπορούν να αξιοποιούνται στη διαδικασία του Συλλογικού Προγραμματισμού και της αυτοαξιολόγησης της σχολικής μονάδας. Δεδομένου ότι οι δράσεις βελτίωσης των σχολείων μπορούν να εστιάζουν σε θέματα που σχετίζονται με την εκπαίδευση για την αειφορία και την ενεργό πολιτειότητα, το περιεχόμενο και τα αποτελέσματα των δράσεων Τοπικής Ιστορίας και Γεωγραφίας μπορούν να αποτελέσουν πολύτιμο υλικό και να αξιοποιηθούν σε οποιονδήποτε άξονα αυτοαξιολόγησης επιλέξει η σχολική μονάδα για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των δράσεών της.

8. Παιδαγωγική και Κοινωνική Αποτίμηση

Πέρα από την κάλυψη συγκεκριμένων γνωστικών στόχων, η πραγματική αξία των δράσεων Τοπικής Ιστορίας και Τοπικής Γεωγραφίας έγκειται στη συνολική τους προσφορά στην ανάπτυξη του/της μαθητή/τριας ως ατόμου και ως μέλους της κοινωνίας. Οι δράσεις αυτές καλλιεργούν κριτικές δεξιότητες, διαμορφώνουν δημοκρατικές στάσεις και, κυρίως, ενισχύουν τον δεσμό του/της μαθητή/τριας με την κοινότητά του/της, θεμελιώνοντας την ιδιότητα του ενεργού πολίτη.

8.1. Ποια είναι η συνολική συμβολή των δράσεων στη διδασκαλία;

Η συνολική συμβολή των δράσεων στη διδακτική διαδικασία είναι μετασχηματιστική. Ενθαρρύνουν τους/τις μαθητές/τριες να ανακαλύψουν με διερευνητικό τρόπο τη γνώση, μετατρέποντας τη μάθηση σε μια ενεργητική και συναρπαστική διαδικασία. Εμπλουτίζουν το μαθησιακό περιβάλλον, καθιστώντας το πιο δυναμικό και συνδεδεμένο με τον πραγματικό κόσμο. Η αξία αυτής της προσέγγισης αναμένεται να ενισχυθεί ακόμη περισσότερο στο μέλλον με την ενσωμάτωση των προσδοκώμενων μαθησιακών αντικειμένων των νέων Προγραμμάτων Σπουδών (όπου αυτά δεν εφαρμόζονται ακόμα) και τη θεσμοθέτηση του πολλαπλού βιβλίου, τα οποία θα

παρέχουν σε εκπαιδευτικούς και μαθητές/τριες πλουσιότερο υλικό για τις διερευνήσεις τους.

8.2. Πώς ενισχύουν την ενεργό πολιτειότητα;

Η ενίσχυση της ενεργού πολιτειότητας αποτελεί το επιστέγασμα μιας σύνθετης παιδαγωγικής διαδικασίας που οι δράσεις αυτές καλλιεργούν συστηματικά. Μέσα από την έρευνα και τη δράση στον τόπο τους, οι μαθητές/τριες:

- Διαμορφώνουν μια νέα, πιο κατανοητή εικόνα για τον κόσμο στον οποίο ζουν, αντιλαμβανόμενοι/ες τις αιτιακές σχέσεις μεταξύ παρελθόντος, παρόντος και μέλλοντος.
- Υιοθετούν νέες στάσεις απέναντι στα κοινά, αναπτύσσοντας αίσθημα ευθύνης και σεβασμού για την κοινότητά τους.
- Αναπτύσσουν ενδιαφέρον και κίνητρα για δράση, με στόχο την επίλυση σύγχρονων προκλήσεων που εντοπίζουν στο περιβάλλον τους.

Αυτή η πορεία από την κατανόηση στην υιοθέτηση στάσεων και τελικά στη δράση αποτελεί τον πυρήνα της καλλιέργειας της ιδιότητας του ενεργού πολίτη.

8.3. Πώς συμβάλλουν στη σύνδεση σχολείου και τοπικής κοινότητας;

Οι δράσεις λειτουργούν ως μια ισχυρή γέφυρα που συνδέει το σχολείο με την τοπική κοινότητα. Η εκπαίδευση που βασίζεται στον τόπο, από τη φύση της, αναπτύσσει ισχυρότερους δεσμούς των μαθητών/τριών με την κοινότητά τους. Αυτό επιτυγχάνεται διότι:

- Ενισχύει την αίσθηση του «ανήκειν», καθώς οι μαθητές/τριες μαθαίνουν την ιστορία, τον πολιτισμό και τις ιδιαιτερότητες του τόπου τους.
- Δημιουργεί μια ισχυρή δέσμευση για τη φροντίδα του τόπου τους, καθώς ο σεβασμός και η εκτίμηση που αναπτύσσουν μεταφράζονται σε επιθυμία για δράση.
- Καθιστά το σχολείο ορατό στην κοινότητα, ειδικά μέσω της διάχυσης των αποτελεσμάτων στην ιστοσελίδα του, όπου οι δράσεις και οι προσπάθειες των μαθητών/τριών μοιράζονται με τους γονείς/κηδεμόνες και την ευρύτερη τοπική κοινωνία, ενισχύοντας τον διάλογο και την αλληλεπίδραση.